

Nationaal Coördinator
Terrorismebestrijding en Veiligheid
Ministerie van Veiligheid en Justitie

Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming

Ten geleide

Deze brochure bestaat uit twee delen.

In het eerste deel is de integrale tekst opgenomen van het Instellingsbesluit Ministeriële Commissie Crisisbeheersing 2016 dat per 13 september 2016 in werking is getreden.

Het besluit legt de organisatie en werkwijze vast van de Ministeriële Commissie Crisisbeheersing (MCCb), alsmede de ambtelijke advisering en ondersteuning van de Commissie.

De Commissie besluit over het geheel van maatregelen en voorzieningen met het oog op een samenhangende aanpak in situaties waarbij de nationale veiligheid in het geding is of kan zijn, of in andere situaties die een grote uitwerking op de maatschappij (kunnen) hebben.

Het tweede deel bevat de integrale tekst van het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming (NHC) dat tegelijk met het instellingsbesluit door de ministerraad is vastgesteld. Het Handboek is een nadere uitwerking van dit besluit en legt op hoofdlijnen de bevoegdheden, verantwoordelijkheden en kerntaken vast van de belangrijkste actoren binnen de nationale crisisstructuur.

Inhoud

Instellingsbesluit Ministeriële Commissie Crisisbeheersing 2016	6
Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming	10
I Inleiding	11
II Begrippenkader	13
III Coördinatie en besluitvorming op ambtelijk niveau	17
IV Coördinatie en besluitvorming op politiek-bestuurlijk niveau	19
V Ondersteuning van de crisisbesluitvorming	23
VI Wet- en regelgeving	27
VII Situaties in het buitenland	29
VIII Nafase	31
IX Oefenen en evalueren	33
Bijlagen	34
Grafische weergave hoofdprocessen	35
Themalijst Nafase	36
Lijst met afkortingen	38

Instellingsbesluit Ministeriële Commissie Crisisbeheersing 2016

STAATSCOURANT

Nr. 48258

12 september

2016

Officiële uitgave van het Koninkrijk der Nederlanden sinds 1814.

Besluit van de Minister-President, Minister van Algemene Zaken d.d. 6 september 2016, nr. 3889766, houdende instelling van de Ministeriële Commissie Crisisbeheersing

De Minister-President, Minister van Algemene Zaken,

Handelende in overeenstemming met het gevoelen van de ministerraad;

Gelet op artikel 25, eerste lid, van het reglement van orde voor de ministerraad,

Besluit:

Artikel 1

Er is een Ministeriële Commissie Crisisbeheersing.

Artikel 2

De Commissie is belast met de coördinatie van en de besluitvorming over het geheel van maatregelen en voorzieningen met het oog op een samenhangende aanpak in een situatie waarbij de nationale veiligheid in het geding is of kan zijn, of in een andere situatie die een grote uitwerking op de maatschappij heeft of kan hebben.

Artikel 3

1. Vaste leden van de Commissie zijn de Minister-President, Minister van Algemene Zaken, en de Minister van Veiligheid en Justitie.
2. De Minister van Veiligheid en Justitie is voorzitter van de Commissie tenzij de Minister-President, Minister van Algemene Zaken, beslist dat hij voorzitter is.
3. Iedere minister of staatssecretaris kan de Minister van Veiligheid en Justitie verzoeken de Commissie in vergadering bijeen te roepen. De voorzitter van de Commissie besluit over het verzoek in overeenstemming met de Minister-President, Minister van Algemene Zaken en na overleg met de minister of staatssecretaris die als eerste verantwoordelijk is voor de aangelegenheid waarop het verzoek betrekking heeft.
4. De voorzitter wijst in overeenstemming met de Minister-President, Minister van Algemene Zaken per situatie en zo nodig per vergadering aan welke andere ministers lid van de Commissie zijn.
5. De voorzitter van de Commissie kan toestaan dat staatssecretarissen met raadgevende stem aan vergaderingen deelnemen, voor zover het zaken betreft waarbij zij uit hoofde van hun taak rechtstreeks zijn betrokken.
6. Deskundigen kunnen op uitnodiging van de voorzitter, na overleg met de minister of staatssecretaris die daarbij in het bijzonder is betrokken, vergaderingen bijwonen.
7. Ministers of staatssecretarissen kunnen zich met vooraf verkregen toestemming van de voorzitter van de Commissie tijdens vergaderingen door een ambtenaar doen bijstaan.
8. De Commissie neemt geen bevoegdheden over van enige minister en neemt ook geen besluiten over aangelegenheden waarbij een niet-aanwezige minister in het bijzonder is betrokken.

Artikel 4

1. Indien het nodig is bij wijze van stemming te beslissen, wordt het besluit in de Commissie bij meerderheid van stemmen opgemaakt, waarbij iedere aanwezige minister één stem heeft. Bij staking van de stemmen beslist de stem van de voorzitter van de Commissie.
2. Het hoofd van het Nationaal Crisiscentrum is secretaris van de Commissie.

3. De secretaris zorgt zo spoedig mogelijk voor het ontwerpen van een besluitenlijst, waarin de conclusies van de Commissie zijn opgenomen, die de goedkeuring van de ministerraad behoeft. Voor besluiten waarvan de uitvoering geen uitstel duldt, is geen voorafgaande goedkeuring van de besluitenlijst vereist.

Artikel 5

De Commissie wordt op ambtelijk niveau geadviseerd door de Interdepartementale Commissie Crisisbeheersing onder voorzitterschap van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid.

Artikel 6

Het Instellingsbesluit Ministeriële Commissie Crisisbeheersing 2013 (Stcrt. 2013, 11207) wordt ingetrokken.

Artikel 7

Dit besluit treedt in werking met ingang van de eerste dag na de datum van uitgifte van de Staatscourant waarin het met toelichting wordt geplaatst.

Artikel 8

Dit besluit wordt aangehaald als: Instellingsbesluit Ministeriële Commissie Crisisbeheersing 2016.

Dit besluit zal met toelichting in de Staatscourant worden geplaatst.

*De Minister-President, Minister van Algemene Zaken,
M. Rutte*

TOELICHTING

Algemeen

In een situatie waarbij de nationale veiligheid in het geding is of kan zijn, of die anderszins een grote uitwerking op de maatschappij heeft of kan hebben, kan het gewenst zijn dat de rijksoverheid op politiek-bestuurlijk niveau zorgdraagt voor coördinatie van en besluitvorming over het geheel van maatregelen en voorzieningen die in samenwerking met betrokken publieke en private partners met het oog op een samenhangende aanpak moeten worden getroffen. Ingevolge artikel 25, eerste lid, van het Reglement van orde voor de ministerraad bestaat daarvoor de Ministeriële Commissie Crisisbeheersing (MCCb) die in de bedoelde situaties bijeengeroepen kan worden.

De organisatie en werkwijze van de MCCb (hierna: Commissie) en de ambtelijke advisering en ondersteuning zijn geregeld in dit instellingsbesluit, en nader uitgewerkt en beschreven in het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming. Het instellingsbesluit van de Commissie en het Nationaal Handboek zijn gewijzigd en opnieuw door de ministerraad vastgesteld.

Artikel 2

De commissie kan bijeengeroepen worden als de nationale veiligheid in het geding is of kan zijn, dus als de vitale belangen van de Nederlandse Staat en/of samenleving zodanig bedreigd worden dat er sprake is van (potentiële) maatschappelijke ontwrichting. Daarbij kan het gaan om verstoring of uitval van vitale infrastructuur (o.a. elektriciteit, ICT, water), overstromingen, infectieziekten, dierziekten, een kernongeval, een terroristische dreiging of aanslag.¹ Bij situaties met een grote uitwerking op de maatschappij valt te denken aan een lokaal of regionaal incident of ongeval met veel slachtoffers, een incident of ongeval in het buitenland met een groot aantal Nederlandse slachtoffers, of evenementen met een (inter)nationale uitstraling in Nederland. Het is van groot belang om in dergelijke situaties de binnen de verantwoordelijke ministeries beschikbare en benodigde kennis en expertise tijdig en adequaat te benutten en in te brengen in de Commissie. Een samenhangende aanpak is vereist omdat het niet op elkaar afgestemd uitoefenen van bevoegdheden tot inefficiëntie kan leiden en zelfs contraproductief kan werken.

De betrokken ministers oefenen hun bevoegdheden uit in overeenstemming met de besluiten van de Commissie. De Commissie neemt geen bevoegdheden over van enige minister en neemt ook geen besluiten over aangelegenheden waarbij een niet-aanwezige minister in het bijzonder is betrokken, zoals de Minister van Defensie wat betreft de inzet van defensiepersoneel en/of materieel. De besluiten van de Commissie vormen het kader voor de uitvoering daarvan door publieke en private partners.

¹ Strategie Nationale Veiligheid, Kamerstukken II, 2006–2007, 30 821, nrs. 1 en 3.

Artikel 3

De Minister van Veiligheid en Justitie is voorzitter van de Commissie omdat hij als coördinerend minister verantwoordelijk is voor de inrichting, de werking, de samenhang en de integrale aanpak van het crisisbeheersingsbeleid en het bijbehorende stelsel. De algemene vervangingsregeling is van toepassing op de Commissie, momenteel wordt de Minister van Veiligheid en Justitie bij afwezigheid vervangen door de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. De Minister-President, Minister van Algemene Zaken, kan te allen tijde besluiten het voorzitterschap van de Commissie op zich te nemen. Bij zijn afwezigheid is dit de conform de vervangingsregeling aangewezen Viceminister-president.

De voorzitter van de Commissie wijst, in overeenstemming met de Minister-President, Minister van Algemene Zaken, welke andere minister of ministers lid van de Commissie zijn. Tevens beslist hij of een staatssecretaris aan een vergadering kan deelnemen. De voorzitter kan na overleg met de minister of staatssecretaris die ter zake in het bijzonder is betrokken, al dan niet op verzoek van deze, een deskundige uitnodigen een vergadering bij te wonen. Daarbij valt te denken aan deskundigen op een specifiek terrein, of aan deskundige vertegenwoordigers van betrokken andere overheden, overheidsdiensten of (vitale) sectoren.

De inrichting en samenstelling van de onderdelen van de nationale crisisorganisatie zijn van begin af aan gefocust op een intensieve samenwerking met het netwerk van de betrokken publieke en private partners met als doel relevante kennis en expertise in de nationale crisisorganisatie te verankeren.

Artikel 4

Net als bij besluitenlijst van een onderraad behoeft de besluitenlijst van de Commissie de goedkeuring van de ministerraad. Omdat besluiten van de Commissie veelal geen uitstel dulden, is bepaald dat die goedkeuring in voorkomend geval geen voorwaarde is om tot uitvoering van de genomen besluiten over te gaan.

Artikel 5

De Interdepartementale Commissie Crisisbeheersing (ICCb), bestaande uit vertegenwoordigers op (p)DG/SG-niveau van de verantwoordelijke ministeries, adviseert de voorzitter van de Commissie per situatie met betrekking tot het bijeenroepen van de Commissie en adviseert vervolgens over de coördinatie en besluitvorming. De Commissie en de ICCb worden ondersteund door een Interdepartementaal Afstemmingsoverleg (IAO) en een multidisciplinaire staf die naar behoefte worden ingezet en flexibel worden ingericht en samengesteld, bij voorbeeld ten behoeve van de informatievoorziening, beeld- en oordeelsvorming, advies over specifieke aspecten, crisiscommunicatie of parlementaire verantwoording.

*De Minister-President, Minister van Algemene Zaken,
M. Rutte*

Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming

I Inleiding

1. Het kabinet heeft de Minister van Veiligheid en Justitie (VenJ) aangewezen als coördinerend minister voor crisisbeheersing. Hij is verantwoordelijk voor de inrichting, de werking, de samenhang en de integrale aanpak van het crisisbeheersingsbeleid en het bijbehorende stelsel. De hoofdlijnen van het crisisbeheersingsbeleid en van het stelsel met betrekking tot de nationale crisisorganisatie zijn vastgelegd in het voorliggende *Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming*. Het Handboek is een nadere uitwerking van het *Instellingsbesluit Ministeriële Commissie Crisisbeheersing 2016*¹ en legt op hoofdlijnen de bevoegdheden, verantwoordelijkheden en kerntaken vast van de belangrijkste actoren binnen de nationale crisisstructuur.
2. Het Handboek is van toepassing op situaties, waarbij de nationale veiligheid in het geding is of kan zijn, of die anderszins een grote maatschappelijke impact (kunnen) hebben. In dergelijke situaties kan het gewenst zijn dat de rijksoverheid op hoog ambtelijk en politiek-bestuurlijk niveau zorgdraagt voor coördinatie en besluitvorming over het geheel van maatregelen en voorzieningen die in samenwerking met de betrokken publieke en private partners met het oog op een samenhangende aanpak moeten worden getroffen.
3. De kern van de nationale crisisbesluitvormingsstructuur wordt gevormd door de Interdepartementale Commissie Crisisbeheersing (ICCb) en de Ministeriële Commissie Crisisbeheersing (MCCb). Beide commissies worden ondersteund en geadviseerd door een Interdepartementaal Afstemmings-overleg (IAO) en een multidisciplinaire staf. Voor alle onderdelen en overleggen binnen de nationale crisisorganisatie geldt dat zij naar behoefte worden ingezet en flexibel ingericht en samengesteld: maatwerk per situatie en zo nodig per bijeenkomst. De inrichting en samenstelling van de onderdelen van de nationale crisisorganisatie zijn van begin af aan gefocust op een intensieve samenwerking en afstemming met het netwerk van de betrokken publieke en private partners met als doel relevante kennis en expertise te verankeren binnen de nationale crisisstructuur. Een grafische weergave van de hoofdprocessen binnen de nationale crisisstructuur en mogelijk betrokken publieke en private partners is opgenomen in bijlage A.
4. Het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming is vastgesteld door de ministerraad. Gewijzigde omstandigheden en inzichten – bijvoorbeeld naar aanleiding van concrete situaties, incidenten, gebeurtenissen of oefeningen – kunnen leiden tot aanpassing van het Handboek. De Minister van Veiligheid en Justitie doet hiertoe voorstellen aan de ministerraad.
5. Het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming is het beleidskader en richtsnoer voor alle planvorming van en voorbereiding door de rijksoverheid op specifieke situaties, incidenten of gebeurtenissen. Op basis van het Handboek worden specifieke afspraken vastgelegd in departementale handboeken en specifieke nationale crisisplannen, handreikingen etc. Ook de planvorming en voorbereiding door derden voor zover relevant dient in overeenstemming te zijn met de inhoud van dit Nationaal Handboek.
6. Het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming is van toepassing in Nederland, dus ook voor de openbare lichamen in Caribisch Nederland, tenzij anders is bepaald.
7. Het Handboek wordt verzonden aan:
 - de ministers en staatssecretarissen;
 - de commissarissen van de Koningin;
 - de burgemeesters;
 - de voorzitters van de veiligheidsregio's;
 - de gezaghebbers van de openbare lichamen in Caribisch Nederland;
 - de voorzitters van de Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal;
 - de voorzitter van de Algemene Rekenkamer;
 - de vice-voorzitter van de Raad van State;
 - de voorzitters van het Veiligheidsberaad, het Interprovinciaal Overleg, de Vereniging Nederlandse Gemeenten, de Unie van Waterschappen, de korpschef van de Nationale Politie, de voorzitter van Brandweer Nederland en de voorzitter van de Vereniging GGD GHOR Nederland.

¹ *Instellingsbesluit Ministeriële Commissie Crisisbeheersing 2016* (Stcrt. 2016, 48258).

II Begrippenkader

1. Crisisbeheersing staat in het kader van dit Nationaal Handboek voor coördinatie en besluitvorming over het geheel van maatregelen en voorzieningen dat de rijksoverheid treft in samenwerking met betrokken publieke en private partners in een situatie waarbij de nationale veiligheid in het geding is of kan zijn of bij een andere situatie, waarbij van een grote maatschappelijke impact sprake is of kan zijn.²
2. De nationale veiligheid is in het geding als een of meer vitale belangen van de Nederlandse staat en/of samenleving zodanig bedreigd worden dat sprake is van (potentiële) maatschappelijke ontwrichting. Die vitale belangen zijn:
 - territoriale veiligheid: het ongestoord functioneren van Nederland als onafhankelijke staat in brede zin, dan wel de territoriale integriteit in enge zin;
 - economische veiligheid: het ongestoord functioneren van Nederland als een effectieve en efficiënte economie;
 - ecologische veiligheid: het beschikken over voldoende zelf Herstellend vermogen van de leefomgeving bij aantasting;
 - fysieke veiligheid: het ongestoord functioneren van de mens in Nederland en zijn omgeving;
 - sociale en politieke stabiliteit: het ongestoorde voortbestaan van een maatschappelijk klimaat waarin groepen mensen goed met elkaar kunnen samenleven binnen de kaders van de democratische rechtsstaat en gedeelde waarden.
3. Op rijksniveau is ieder ministerie zelf verantwoordelijk voor de te nemen crisisbeheersingsmaatregelen (preparatie, respons en nafase) op het eigen beleidsterrein, voor de financiering daarvan en voor de zorg om deze maatregelen goed af te stemmen met de coördinerend Minister van Veiligheid en Justitie, de andere rijkspartijen en de betrokken publieke en private partners. Een ministerie is eveneens verantwoordelijk voor het stellen van kaders voor de crisisbeheersingsmaatregelen te nemen door de vitale bedrijven, instellingen en objecten, voor zover deze entiteiten onder zijn verantwoordelijkheid vallen.⁴
4. Lokale of regionale situaties, incidenten of gebeurtenissen worden in de meeste gevallen opgevangen door de op dat niveau opererende overheden (zoals de gemeente, het waterschap of de veiligheidsregio) en organisaties. Afhankelijk van aard en omvang kunnen meerdere organisaties worden ingezet (horizontale en/of verticale opschaling). Voor de verschillende niveaus van opschaling hanteren de veiligheidsregio's een landelijk uniforme GRIP-opschalingssystematiek⁵. Indien een situatie, incident of gebeurtenis een interregionale betekenis heeft, heeft de voorzitter van de bronregio de leiding over de handhaving van de openbare orde en generieke openbare veiligheid.
5. Het Rijk kan – afhankelijk van het verloop van de situatie en al dan niet in combinatie – drie rollen vervullen: faciliteren, richting geven en sturen.

Deze vijf belangen zijn vaak niet los van elkaar te zien. Meestal zal sprake zijn van een nauwe samenhang tussen de afzonderlijke belangen.³

Bij situaties met een grote maatschappelijke impact valt te denken aan een lokaal of regionaal incident of ongeval met veel slachtoffers, een incident of ongeval in het buitenland met een groot aantal Nederlandse slachtoffers of grote maatschappelijke impact in Nederland, of evenementen met een (inter)nationale uitstraling in Nederland.

a. Het Rijk faciliteert

Het Rijk kan de autoriteiten in de algemene keten (gemeente, veiligheidsregio, provincie) of functionele keten (waterschap, (vitale) sector) ondersteunen. De ondersteuning kan geschieden op verzoek van genoemde autoriteiten, dan wel op eigen initiatief van het Rijk.

² Deze definitie is breder dan de definitie uit de Wet veiligheidsregio's. Crisisbeheersing staat in dat verband voor handhaving van de openbare orde (Wvkr, art. 1).

³ Strategie Nationale Veiligheid, Kamerstukken II, 2006-2007, 30 821, nrs. 1 en 3.

⁴ Voor een actueel overzicht van de bestuurlijke verantwoordelijkheden zie de Bestuurlijke netwerkkarten crisisbeheersing (IFV 2015) en de bijbehorende bevoegdheidenschema's.

⁵ 'GRIP' staat voor: Gecoördineerde Regionale Incidentbestrijdings Procedure. De GRIP-systematiek bestaat uit verschillende opschalingsniveaus: lokaal (1 t/m 3), regionaal (4) en interregionaal (5).

Het Rijk verschaft:

- expertise, kennis of advies;
- mogelijkheden tot afstemming en coördinatie tussen partijen;
- facilitering voor operationele processen, informatievoorziening, informatieverstrekking en crisiscommunicatie;
- middelen (bijvoorbeeld communicatiemiddelen, zoals www.crisis.nl of het publieksinformatienummer 0800-1351);
- coördinatie van bijstand (bijvoorbeeld via het Landelijk Operationeel Coördinatiecentrum, LOCC), contact en informatie-uitwisseling met buurregio, bijvoorbeeld bij tekort aan lokale of regionale crisiscommunicatiemensen als liaison optreden naar buurregio.

b. Het Rijk geeft richting

Het Rijk kan richting geven in een situatie, incident of gebeurtenis waarbij enige vorm van coördinatie en/of het stimuleren van eenduidigheid in het optreden van de verantwoordelijke autoriteiten in de algemene en/of functionele keten gewenst of noodzakelijk is.

Richting geven geschiedt door middel van een dringend advies van het Rijk aan de betrokken autoriteiten. Dit dringend advies is met name bedoeld om een gezamenlijk optreden te bewerkstelligen en/of uiteenlopende belangen van de betrokken partijen te verenigen.

Het advies kan geschieden op verzoek van bedoelde autoriteiten, dan wel op eigen initiatief van het Rijk. Het dringend advies heeft betrekking op één of meer specifieke onderdelen van het optreden van de betrokken autoriteiten. Deze zijn verplicht een terugkoppeling te geven van wat zij met het dringend advies van het Rijk hebben gedaan; zij kunnen alleen beargumenteerd afwijken.

Voorbeelden van richting geven zijn:

- afgestemde (crisis)communicatie en woordvoeringslijnen;
- het opstellen van beleidsuitgangspunten ten behoeve van landelijk uniforme maatregelen ter handhaving van de openbare orde;
- het opstellen van tolerantiegrenzen.

c. Het Rijk stuurt

Het Rijk kan sturen. Dit kan alleen door het toepassen van formele bevoegdheden. Deze bevoegdheden hebben een wettelijke basis, al dan niet in de zogeheten noodwetgeving.

Enkele voorbeelden van toepassing⁶ zijn:

- het treffen van beveiligings- en bewakingsmaatregelen in het rijksof domein;
- het voorzien in bijstand door politie, brandweer, GHOR en defensie, al dan niet in geval van schaarste;
- het treffen van maatregelen ter bestrijding van infectieziekten (A-ziekten);

- het treffen van maatregelen bij stralingsincidenten categorie A;
- het sluiten van het luchtruim;
- het treffen van vorderingsmaatregelen bij algemene, langdurige schaarste aan goederen of diensten;
- het treffen van maatregelen ter voorkoming of beperking van de gevolgen van een terroristische dreiging of aanslag;
- het treffen van maatregelen bij een (dreigende) grootschalige overstroming (bijvoorbeeld grootschalige evacuatie);
- het treffen van beperkende maatregelen inzake levering en gebruik van drinkwater;
- het treffen van maatregelen in geval van een groot ICT-incident;
- het (laten) geven van een aanwijzing.⁷

Sturing door het Rijk zal plaatsvinden ter waarborging van het (inter)nationaal belang, waaronder wordt begrepen:

- de belangen van de veiligheid van de staat;
- het algemeen belang;
- de vijf vitale belangen in het kader van de nationale veiligheid.

Bij het toepassen van bevoegdheden moet vanzelfsprekend worden voldaan aan de in de betreffende wet gestelde inhoudelijke en/of procedurele voorwaarden voor het kunnen uitoefenen van een bevoegdheid en aan de beginselen van subsidiariteit en proportionaliteit.

De betrokken bewindspersonen stemmen de inzet en uitoefening van hun bevoegdheden onderling af. Ingeval van situaties, waarbij de Ministeriële Commissie Crisisbeheersing is geactiveerd, vindt de afstemming plaats in deze commissie.

Wanneer het Rijk bevoegdheden gaat toepassen, communiceert het Rijk hierover via het Nationaal Crisiscentrum c.q. het verantwoordelijk Departementaal Coördinatiecentrum (DCC) expliciet aan de betrokken publieke en private partijen die daar gevolgen van ondervinden. Toepassing van formele bevoegdheden door het Rijk vormt het kader voor de inzet van de decentrale bevoegdheden; er is *geen* sprake van het overnemen van die bevoegdheden; uitzonderingen hierop kunnen voorkomen in buitengewone omstandigheden (mits geregeld in een (nood)wet⁸) en bij taakverwaarlozing.

Sturing door het Rijk laat onverlet de noodzakelijke afstemming op lokaal, regionaal of bovenregionaal niveau met partners, waaronder de zogeheten rijksheren.

⁶ Een niet-uitputtend bedoelde lijst van bevoegdheden is te raadplegen via www.nctv.nl.

⁷ Dit kan bijvoorbeeld ook door de commissaris van de Koning, die op basis van de Wet veiligheidsregio's en de ambtsinstructie cdK (beleids-) aanwijzingen kan geven.

⁸ Bijvoorbeeld artikel 54 van de Wet veiligheidsregio's (Wvr): in buitengewone omstandigheden kan de minister van VenJ, indien het algemeen belang zulks dringend eist, bevoegdheden van de commissaris van de Koning en van de burgemeester op grond van de Wvr geheel of ten dele aan zich trekken dan wel een andere autoriteit daarmee geheel of ten dele belasten.

Sturing door het Rijk laat de bestaande verantwoordingsmechanismen in tact: het kabinet legt verantwoording af aan de Tweede Kamer en de voorzitter veiligheidsregio en burgemeester leggen verantwoording af aan de gemeenteraden van de betrokken gemeenten respectievelijk aan de eigen gemeenteraad.

III Coördinatie en besluitvorming op ambtelijk niveau

1. In eerste instantie wordt een situatie opgepakt door de bewindspersoon wiens beleidsterrein het betreft. Hij is verantwoordelijk en belast met een adequate aanpak. De bewindspersoon informeert in dat geval terstond de Minister van VenJ. In voorkomend geval stemmen de bewindspersoon en de Minister van VenJ maatregelen en communicatie nauwgezet op elkaar af.
2. Departementale responsactiviteiten binnen de eigen sector worden uitgevoerd en gecoördineerd door en vanuit het verantwoordelijke Departementaal Coördinatiecentrum (DCC) of een ander daartoe aangewezen onderdeel binnen het verantwoordelijk ministerie. Indien betrokkenheid van andere beleidssectoren nodig is, geschiedt dat door het ministerie waaronder de betreffende sector valt, tenzij is overeengekomen dat dit geschiedt door tussenkomst van het Nationaal Crisiscentrum (NCC). De communicatie en informatievoorziening met de algemene kolom (provincie, veiligheidsregio, gemeente) over de besluitvorming verloopt via de Minister van VenJ door tussenkomst van het Nationaal Crisiscentrum (NCC), tenzij dat laatste in wetgeving anders is geregeld; de betrokken bewindspersonen informeren in die situatie gelijktijdig de minister van VenJ.
3. Naar behoefte kan er op hoog ambtelijk niveau (DG-niveau) een Interdepartementale Commissie Crisisbeheersing (ICCb) bijeen worden geroepen onder voorzitterschap van de Nationaal Coördinator Terrorismedbestrijding en Veiligheid (NCTV). De ICCb vergadert bij het NCC. Het besluit tot het bijeenroepen van de ICCb wordt genomen door de voorzitter, na overleg met het eerst verantwoordelijke ministerie en het gelijktijdig informeren van alle andere ministeries. De voorzitter bepaalt de samenstelling van de ICCb na overleg met de DG van het eerst verantwoordelijke ministerie. De bezetting van de ICCb bestaat uit:
 - Nationaal Coördinator Terrorismedbestrijding en Veiligheid (NCTV), voorzitter;
 - Raadadviseur, Ministerie van Algemene Zaken;
 - vertegenwoordigers op (p)DG/SG-niveau van de verantwoordelijke ministeries (mandatarissen namens hun minister) en maximaal één adviseur;
 - Hoofd Nationaal Crisiscentrum, secretaris.
4. In het belang van de coördinatie en besluitvorming over een bepaald onderwerp kunnen deskundigen ad hoc een vergadering van de ICCb bijwonen indien zij daartoe – na overleg met het eerst verantwoordelijke ministerie – door de voorzitter ICCb worden uitgenodigd. Te denken valt aan deskundigen op een specifiek terrein, of deskundige vertegenwoordigers van betrokken andere overheden, overheidsdiensten of (vitale) sectoren.
5. Taken van de ICCb zijn:
 - informatie uitwisselen en inventariseren van informatie-lacunes;
 - beeld- en oordeelsvorming van de situatie;
 - besluiten over maatregelen, al dan niet op basis van de adviezen vanuit het Interdepartementaal Afstemmings-overleg;
 - adviseren aan de Minister-President, Minister van Algemene Zaken, en de Minister van Veiligheid en Justitie met betrekking tot het bijeenkomen van de Ministeriële Commissie Crisisbeheersing;
 - adviseren aan de ministeriële commissie en/of aan andere overheden over de coördinatie en besluitvorming over het geheel van maatregelen;
 - adviseren over (internationaal) politieke consequenties van genomen of te nemen maatregelen;
 - bepalen van strategische kaders;
 - opstellen van instructies voor de rijksdienst;
 - bepalen van beleidskaders voor (publieks-)voorlichting en woordvoering;
 - bepalen vergaderstructuur en -frequentie.

IV Coördinatie en besluitvorming op politiek-bestuurlijk niveau

1. Ingeval van een situatie waarbij de nationale veiligheid in het geding is of kan zijn, of die anderszins een grote uitwerking op de maatschappij heeft of kan hebben, kan het gewenst zijn dat de rijksoverheid op politiek-bestuurlijk niveau zorgdraagt voor coördinatie en besluitvorming. Ingevolge artikel 25, eerste lid van het *Reglement van orde voor ministerraad*⁹ bestaat daarvoor de Ministeriële Commissie Crisisbeheersing (MCCb) die in bedoelde situaties bijeengeroepen kan worden.¹⁰
2. De Commissie beraadslagt onder meer over:
 - de beeld- en oordeelsvorming;
 - het nemen van besluiten, al dan niet op basis van de adviezen van de ICCb;
 - de (internationaal) politieke consequenties van genomen of te nemen besluiten;
 - de adviezen ten behoeve van de ministerraad of andere overheden;
 - het bepalen van de strategische kaders;
 - het inlichten van de Staten-Generaal;
 - het opstellen van instructies voor de rijksdienst;
 - het bepalen van de beleidskaders voor (publieks-)voorlichting en woordvoering;
 - het bepalen van de vergaderstructuur en -frequentie van de commissie.
3. Vaste leden van de Ministeriële Commissie zijn de Minister-President, Minister van Algemene Zaken, en de Minister van Veiligheid en Justitie.
4. De Minister van Veiligheid en Justitie is voorzitter tenzij de Minister-President, Minister van Algemene Zaken, beslist dat hij voorzitter is.
5. Iedere minister of staatssecretaris kan de Minister van Veiligheid en Justitie verzoeken de Commissie in vergadering bijeen te roepen. De voorzitter van de Commissie besluit over het verzoek in overeenstemming met de Minister-President, Minister van Algemene Zaken, en na overleg met de minister of staatssecretaris, die als eerste verantwoordelijk is voor de aangelegenheid waarop het verzoek betrekking heeft.
6. De voorzitter wijst in overeenstemming met de Minister-President, Minister van Algemene Zaken, per situatie en zo nodig per vergadering aan welke andere ministers lid van de Commissie zijn. De voorzitter van de Commissie kan toestaan dat staatssecretarissen met raadgevende stem aan vergaderingen deelnemen, voor zover het zaken betreft waarbij zij uit hoofde van hun taak rechtstreeks zijn betrokken. Alle andere ministers worden geïnformeerd over het bijeenroepen van de MCCb en de samenstelling.
7. Ministers of staatssecretarissen kunnen zich met vooraf verkregen toestemming van de voorzitter van de Commissie tijdens vergaderingen door een ambtenaar doen bijstaan. De Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (voorzitter van de ICCb), alsmede een vertegenwoordiger op DG-niveau van het eerst verantwoordelijk ministerie nemen als vaste adviseur deel aan de vergaderingen van de Commissie. Bij de vergaderingen zijn voorts aanwezig de directeur/woordvoerder van het eerst verantwoordelijk ministerie en/of het hoofd van het Nationaal Kernteam Crisiscommunicatie. Op verzoek van de Minister-President neemt een vertegenwoordiger van de Rijksvoorlichtingsdienst deel aan de vergaderingen van de Commissie.
8. In het belang van de coördinatie en besluitvorming over een bepaald onderwerp kunnen deskundigen vergaderingen bijwonen indien zij daartoe door de voorzitter – na overleg met de minister of staatssecretaris die daarbij in het bijzonder is

⁹ Laatstelijk gewijzigd bij besluit van 28 april 1998, Stb. 305.

¹⁰ *Instellingsbesluit Ministeriële Commissie Crisisbeheersing 2016*. (Stcrt. 2016, 48258).

betrokken – worden uitgenodigd. Daarbij valt te denken aan deskundigen op een specifiek terrein, of deskundige vertegenwoordigers van betrokken andere overheden, overheidsdiensten of (vitale) sectoren.

9. De commissie neemt geen bevoegdheden over van enige minister en neemt ook geen besluiten over aangelegenheden, waarbij een niet-aanwezige minister in het bijzonder is betrokken.
10. Bij tijdelijke afwezigheid van de Minister van Veiligheid en Justitie en van de Minister-President, Minister van Algemene Zaken, is de vice-Minister-President voorzitter van de commissie. Ten aanzien van de overige leden is de algemene vervangingsregeling van toepassing in geval van tijdelijke afwezigheid van een minister in de commissie.¹¹
11. Indien het nodig is bij wijze van stemming te beslissen, wordt het besluit bij meerderheid van stemmen opgemaakt, waarbij iedere aanwezige minister één stem heeft. Bij staking van stemmen beslist de stem van de voorzitter.
12. Het Hoofd van het Nationaal Crisiscentrum is secretaris van de MCCb. De secretaris wordt ondersteund door een adjunct-secretaris, afkomstig uit de pool van het NCC. De secretaris zorgt zo spoedig mogelijk voor het ontwerpen van een besluitenlijst, waarin de conclusies van de Commissie zijn opgenomen, die de goedkeuring van de ministerraad behoeft. Voor besluiten waarvan de uitvoering geen uitstel duldt, is geen voorafgaande goedkeuring van de besluitenlijst vereist.
13. De commissie vergadert bij het Nationaal Crisiscentrum (NCC) en beslist in de vergadering of gezien de aard van de situatie de MCCb-structuur moet worden voortgezet of dat de aanpak in ICCb-verband respectievelijk door de eerst verantwoordelijke bewindspersoon voldoende is.
14. De besluiten van de MCCb vormen het kader voor de uitvoering daarvan door publieke en private partners. De Minister van VenJ is als coördinerend minister crisisbeheersing verantwoordelijk voor het bewaken van de uitvoering van de door de commissie genomen besluiten en informeert de ministerraad hierover alsmede over de eventuele problemen bij de uitvoering. De (inter)departementale implementatie van de besluiten door de commissie is een verantwoordelijkheid van de desbetreffende bewindspersonen en wordt gecoördineerd door de DCC's, zo nodig mede in het interdepartementale Afstemmingsoverleg.

15. Als de ernst van de situatie daartoe noopt, is er voor de vergadering van de commissie een uitwijklocatie beschikbaar.

16. De Ministeriële Commissie kan waar nodig afwijken van de bepalingen in dit Nationaal Handboek, tenzij dit in strijd is met het Reglement van orde voor de ministerraad en/of het instellingsbesluit van de Commissie.
17. De Minister van Veiligheid en Justitie is als coördinerend minister voor terrorismebestrijding belast met de taken en uitoefening van de daaruit voortvloeiende bevoegdheden die toekomen aan een andere minister, voor zover de onverwijld uitoefening daarvan noodzakelijk is om maatregelen te nemen ter voorkoming van een terroristisch misdrijf of om op voorhand de gevolgen daarvan te beperken en indien overleg of overeenstemming over die maatregelen tussen de Minister van Veiligheid en Justitie en de andere minister niet mogelijk is binnen de beschikbare tijd. Voorbeelden van dergelijke maatregelen zijn het sluiten of beperken van de toegankelijkheid van delen van het Nederlandse luchtruim voor burgerluchtverkeer en het blokkeren van het GSM-verkeer. Vooruitlopend op de totstandkoming en inwerkingtreding van een definitieve regeling bij wet, is in een voorlopige voorziening bij Koninklijk Besluit voorzien.¹²

Als door noodlottig tijdsverloop er spoed geboden is, kan de Minister van Veiligheid en Justitie zijn doorzettingsmacht aanwenden ook als de Ministeriële Commissie ingeval van een terroristische dreiging of aanslag bijeen is, zij het dat de Minister van Veiligheid en Justitie gebonden is aan de besluiten van de commissie, welke besluiten tevens betrekking kunnen hebben op de aanwending van de doorzettingsmacht.

De operationalisering van de doorzettingsmacht vindt, in voorkomend geval, zoveel mogelijk plaats langs de normale (bestaande) lijnen. Dat betekent in de meeste gevallen dat de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) namens de Minister van Veiligheid en Justitie contact opneemt met het desbetreffende Departementaal Coördinatiecentrum.

¹¹ Besluit d.d. 5 november 2012, houdende de vervangingsregeling in geval van tijdelijke afwezigheid van een minister (Stcrt. 2012, 23054). Op verzoek van de Minister-President neemt bij diens afwezigheid een raadgever van het Ministerie van Algemene Zaken deel aan de beraadslagingen van de commissie.

¹² Besluit houdende tijdelijke herinrichting van ministeriële taken in geval van een terroristische dreiging met een urgent karakter (Stb. 2005, 662), op 21 december 2005 in werking getreden.

V Ondersteuning van de crisisbesluitvorming

Interdepartementaal Afstemmingsoverleg (IAO)

1. Ter ondersteuning van de crisisbesluitvorming in ICCb en/of MCCb kan op initiatief van een directeur van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) of op verzoek van een departementale crisiscoördinator een Interdepartementaal Afstemmingsoverleg (IAO) bijeenkomen op het Nationaal Crisiscentrum (NCC). Dit overleg wordt voorgezeten door een directeur van de NCTV. Het besluit tot het bijeenroepen van het IAO wordt genomen door de voorzitter, na overleg met het eerst verantwoordelijke ministerie en het gelijktijdig informeren van alle andere ministeries. Niet uitgenodigde ministeries kunnen bij het NCC beargumenteerd aangeven uitgenodigd te willen worden. De voorzitter bepaalt de samenstelling van het afstemmingsoverleg na overleg met het eerst verantwoordelijk ministerie. Indien ICCb en/of MCCb zijn geactiveerd, nemen in ieder geval de in deze gremia vertegenwoordigde ministeries deel aan het afstemmingsoverleg. De voorzitter kan na overleg met het ministerie dat ter zake in het bijzonder is betrokken, al dan niet op verzoek van deze, deskundigen uitnodigen een vergadering van het overleg bij te wonen. Daarbij valt te denken aan deskundigen op een specifiek terrein, of aan deskundige vertegenwoordigers van betrokken andere overheden, overheidsdiensten of (vitale) sectoren.
2. Taken van het Interdepartementaal Afstemmingsoverleg zijn onder meer:
 - het ondersteunen van ICCb en/of MCCb;
 - het uitwisselen van informatie over de situatie;
 - het aanvullen op de beeld- en oordeelsvorming van de situatie die wordt ingebracht;
 - het besluiten over het afvaardigen van liaisons vanuit de nationale crisisorganisatie naar andere overheden, overheidsdiensten of (vitale) sectoren;
 - het afstemmen van de inzet van een Crisis Expert Team (CET) en het aanwijzen van een nationale vraagregisseur;
 - het bezien van de noodzaak tot het bijeenroepen van ICCb en/of MCCb en het afstemmen over de voorbereidingen;
 - het afstemmen over de adviezen aan ICCb en/of MCCb over te nemen maatregelen, waaronder de inzet van bevoegdheden, al dan niet via mandaatverlening aan de rijksheren;
 - het afstemmen over de maatregelen van de betrokken publieke en private partners;
 - het afstemmen over de uitvoering van de ICCb/MCCb-besluiten; het 'afvangen' van onderwerpen die buiten ICCb en/of MCCb kunnen blijven;
 - het besluiten tot een nadere, op de situatie toegesneden inrichting en werkwijze van de ondersteuning en advisering van ICCb en/of MCCb.
3. Het Afstemmingsoverleg kan besluiten tot een nadere, op de situatie toegesneden inrichting en werkwijze van de ondersteuning en advisering van ICCb en/of MCCb. Deze processen kunnen worden opgepakt in multidisciplinair, interdepartementaal (team)verband onder regie van ICCb en/of MCCb. Eventuele specifieke teams worden naar behoefte ingezet en zijn flexibel ingericht en samengesteld met vertegenwoordigers van de betrokken publieke en private partners. Voor wat betreft de processen valt te denken aan bestuurlijke en parlementaire verantwoording, informatievoorziening, operationele advisering, inhoudelijke (bijvoorbeeld de ICT Respons Board) of juridische expertise, de inzet van een Crisis Expert Team (CET) en nationale vraagregisseur, verificatie van slachtoffers, nafase, evacuatie en opvang, mobiliteit, bewaken en beveiligen etc. De kaders voor deze processen c.q. inzetbare teams worden vastgelegd in protocollen, fact sheets e.d.
4. Ten behoeve van de crisisbesluitvorming kunnen liaisons vanuit de nationale crisisorganisatie worden afgevaardigd naar andere overheden, overheidsdiensten of (vitale) sectoren. Liaisons kunnen worden afgevaardigd vanuit het NCC of een vakdepartement. In overleg wordt bepaald voor welke onderwerpen een liaison wordt afgevaardigd en worden werkafspraken gemaakt.

5. Ten behoeve van een landelijk geharmoniseerde kennis- en adviesstructuur is een generiek model ontwikkeld voor het opzetten van een Crisis Expert Team (CET). Een voorbeeld van een dergelijk team is het CET milieu en drinkwater. Een CET dat wordt ingezet ter ondersteuning van de nationale crisisorganisatie wordt gekoppeld aan de voor het betreffende CET aangewezen vraagregisseur. De CET vraagregisseur zorgt voor de regie, coördinatie en afstemming van de adviesaanvraag en de inbreng van het advies in de gremia van de nationale crisisstructuur. Een vertegenwoordiger namens het CET kan worden verzocht het advies toe te lichten.

Nationaal Crisiscentrum (NCC)

6. Het permanent bezette Nationaal Crisiscentrum (NCC), ondergebracht bij het Ministerie van VenJ, vervult de functie van interdepartementaal coördinatiecentrum en knooppunt van en voor de informatievoorziening op nationaal niveau. Zodra een van de onderdelen van de nationale crisisstructuur is geactiveerd, fungeert het opgeschaalde NCC als het centrale aanspreekpunt (één algemeen loket) binnen de Rijksoverheid voor alle publieke en private partners. De taken van het NCC zijn onder andere de volgende.

- a. Ondersteunen nationale crisisstructuur en daarbij betrokken partijen
 - het faciliteren van de opschaling van de nationale crisisstructuur;
 - het Hoofd NCC is secretaris van de MCCb en van de ICCb;
 - het optreden als bewaker voor het totale proces van de coördinatie en -besluitvorming op nationaal niveau en is de spin in het web op rijksniveau. Het NCC doet dit voor en met ministeries, veiligheidsregio's en andere relevante partners;
 - het fungeren als de kern van de ondersteunende c.q. uitvoerende staf ten dienste van de (voorbereiding van de) coördinatie en besluitvorming, zowel op ambtelijk (ICCb) als op politiek-bestuurlijk niveau (MCCb);
 - het signaleren van mogelijke dilemma's die relevant zijn voor het coördinatie- en besluitvormingsproces;
 - het zorgen voor de koppeling tussen de algemene kolom (provincie, veiligheidsregio, gemeente) en de functionele kolommen.
- b. Informatievoorziening
 - 24/7 informatieloket en het (inter)nationaal "single Point of contact" voor het Rijk;
 - zodra één van de onderdelen van de nationale crisisstructuur wordt geactiveerd, het terstond informeren van de overige betrokken ministeries, het betrokken lokaal en/of regionaal bevoegd gezag en de overige betrokken publieke en private partijen;
 - het in de richting van betrokken partners zoveel als mogelijk en nodig aangeven welke rol(len) het Rijk vervult, welke relevante besluiten en maatregelen zijn genomen, welke

adviezen worden verstrekt, etc. De ministeries informeren zelf – tenzij anders afgesproken met het NCC – via het desbetreffend DCC de onder hen ressorterende diensten en sectoren;

- het NCC is voor het Rijk verantwoordelijk voor totstandkoming van een (inter)nationaal beeld van de situatie. Het NCC is daarom het centrale knooppunt op het gebied van de informatievoorziening, zowel horizontaal (interdepartementaal en ten behoeve van de crisisbesluitvorming op nationaal niveau) als verticaal, onder meer in relatie tot de veiligheidsregio's en andere betrokken publieke en private partners;
- de informatievoorziening wordt netcentrisch georganiseerd, zodat betrokken partijen hun informatie op een centrale plek (digitaal) kunnen inbrengen zodat een gedeeld (totaal)beeld kan ontstaan. Het NCC ondersteunt het proces van veredeling van de beschikbare informatie en draagt er zorg voor dat het totaalbeeld tijdig en aan alle relevante partners beschikbaar wordt gesteld.

Operatiën: Landelijk Operationeel Coördinatiecentrum (LOCC)

7. Het Landelijk Operationeel Coördinatiecentrum (LOCC) is een door de Openbare Orde en Veiligheidskolommen (politie, brandweer, GHOR, Defensie en gemeenten) bemenste organisatie die 24/7 bereikbaar is. Het LOCC zorgt voor een geïntegreerde benadering van de operationele aspecten van crisisbeheersing op nationaal niveau en voert haar taken uit onder gezag van de NCTV. Taken van het LOCC:
- het actueel houden van een overzicht van geplande evenementen en inzetbare capaciteiten (mensen, middelen, kennis) van de OOV-kolommen;
 - een overzicht van ten behoeve van de situatie aanvraagbare en beschikbare internationale capaciteiten (teams, middelen, experts uit het buitenland);
 - het coördineren van nationale en (op verzoek van het Ministerie van Buitenlandse Zaken) internationale bijstandsverzoeken op het terrein van openbare orde en veiligheid;
 - het ophalen bij de OOV-kolommen en voorzien van het NCC van informatie over operationele aspecten en handelingsperspectieven die relevant zijn voor het nationaal beeld;
 - het adviseren van de betrokken partners over operationele vraagstukken;
 - het toetsen van de operationele handelingsperspectieven op uitvoerbaarheid;
 - het aanreiken van mogelijke bestuurlijke dilemma's en operationele handelingsperspectieven (adviezen) aan de nationale crisisstructuur.
8. De NCTV kan, op eigen initiatief, op verzoek van een ministerie, van een van de onderdelen van de nationale crisisorganisatie, of van een betrokken voorzitter veiligheidsregio, het LOCC verzoeken een landelijk operationeel advies te geven over de beschikbaarheid en inzetbaarheid van mensen en middelen, de operationele uitvoerbaarheid en consequenties van te treffen

maatregelen in het kader van primair openbare orde en veiligheid. Voor het opstellen van dit advies wordt in ieder geval gebruik gemaakt van kennis en expertise van de kolommen bevolkingszorg, politie, brandweer, GHOR en Defensie. Om een meer integraal advies te kunnen opstellen, kunnen ook andere voor de betreffende situatie relevante (landelijke) operationele diensten en/of publieke en private partners aansluiten. Elk betrokken ministerie beslist over de deelname van onder haar ressorterende operationele diensten of organisaties op haar werkterrein. Het ministerie blijft ook verantwoordelijk voor de eigen operationele dienst(en). Een vertegenwoordiger namens het LOCC kan verzocht worden het advies toe te lichten in een of meer gremia van de nationale crisisstructuur. Het LOCC draagt bij aan een zo afgestemd mogelijke uitvoering van de operationele aspecten van de besluiten die in de nationale crisisstructuur zijn genomen en monitort de uitvoering met het oog op eventuele nieuwe adviezen. Dit geschiedt in voorkomend geval in afstemming met het ministerie waaronder de operationele diensten ressorteren.

Communicatie: Nationaal Kernteam Crisiscommunicatie (NKC)

9. Het Nationaal Kernteam Crisiscommunicatie (NKC) coördineert de pers- en publieksvoorlichting vanuit de rijksoverheid. Het NKC adviseert de crisisoverleggen op rijksniveau over de te volgen communicatiestrategie en de communicatieve gevolgen van (voor)genomen besluiten. Het NKC haalt daartoe 'de buitenwereld binnen', door het monitoren en analyseren van media, internet en pers- en publieksvragen. Het NKC formuleert afgestemde communicatiekaders en -boodschappen voor alle partners op rijksniveau. Met andere relevante partijen stemt het NKC af over timing en inhoud van communicatie.

10. Het NKC werkt onder leiding van de directeur Voorlichting van VenJ en eventueel de directeur Voorlichting van het eerst verantwoordelijk ministerie. De directeuren vertegenwoordigen de communicatie-kolom in de ICCb/MCCb. De dagelijkse aansturing van het NKC wordt verzorgd door het hoofd van de Eenheid Communicatie van het NCC en de coördinator van het pers- en publieksteam. De basisbezetting van het NKC bestaat uit communicatiespecialisten van de Directie Voorlichting van het Ministerie van Veiligheid en Justitie en de Eenheid Communicatie van het NCC. Als er andere ministeries betrokken zijn, zitten ook hun communicatiespecialisten in het NKC. In de praktijk wordt het NKC (inhoudelijk) aangestuurd door de coördinator pers- en publieksteam van het eerst verantwoordelijk ministerie en (organisatorisch) door het hoofd van de Eenheid Communicatie van het NCC.

Rijksheren

11. Per ministerie waarvoor dit relevant is, kan een vertegenwoordiger van de minister worden aangewezen die fungeert als bestuurlijke verbindingsschakel naar de regio, i.c. het Regionaal Beleidsteam (RBT) van de veiligheidsregio. Gedacht kan worden aan de volgende functionarissen: de Regionaal Militair Commandant (Defensie), de Regioambassadeur (Economische Zaken), de Hoofdingenieur-directeur Rijkswaterstaat (Infrastructuur en Milieu) en de Inspecteur gezondheidszorg (Volksgezondheid, Welzijn en Sport). Andere regionaal werkende functionarissen, diensten en organisaties behouden hun (crisis)bevoegdheden c.q. kunnen eveneens als crisispartner in het RBT participeren.¹³ De commissaris van de Koning is rijksheer van de ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en van Veiligheid en Justitie en is de coördinerend functionaris die binnen zijn provincie de samenwerking tussen de rijksheren onderling bevordert, alsmede de samenwerking tussen de rijksheren en de veiligheidsregio's.

¹³ Voorbeelden van regionaal werkende crisispartners zijn ProRail, de Nederlandse Spoorwegen, drinkwaterbedrijven, TenneT, energiebedrijven, netbeheerders, het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, hoofdofficiëren van justitie en de rijkshavenmeesters. Deze kunnen – afhankelijk van de situatie – deelnemen aan het Regionaal Beleidsteam, en zo vanuit hun dagelijkse taak en bevoegdheid een belangrijke rol spelen in de regionale crisisbeheersing.

VI Wet- en regelgeving

1. Uitgangspunt bij crisisbeheersing is, dat zo lang mogelijk gebruik wordt gemaakt van de normale bevoegdheden, toegesneden op de specifieke situatie en vastgelegd in de geldende wet- en regelgeving.¹⁴
2. Noodwetgeving is, zoals het woord zegt, bedoeld voor situaties waarin de normale wettelijke bevoegdheden onvoldoende mogelijkheden bieden om in een buitengewone situatie als overheid afdoende te reageren en op te treden.
3. Met de *Coördinatiewet uitzonderingstoestanden* is erin voorzien dat de inwerkingstelling van buitengewone bevoegdheden plaatsvindt conform de huidige filosofie van crisisbeheersing, dat wil zeggen dat deze bevoegdheden gedoseerd en flexibel kunnen worden toegepast, toegesneden op aard en ernst van de situatie.
4. De inwerkingstelling van (delen van) noodwetgeving wordt in beginsel gekoppeld aan twee uitzonderingstoestanden, opklimmend naar zwaarte: de beperkte noodtoestand en de algemene noodtoestand. Deze noodtoestanden kunnen worden afgekondigd “in geval buitengewone omstandigheden zulks noodzakelijk maken ter handhaving van de uitwendige of inwendige veiligheid”.
5. De afkondiging van een noodtoestand en de inwerkingstelling van buitengewone bevoegdheden gebeurt bij Koninklijk Besluit (KB) op voordracht van de Minister-President, Minister van Algemene Zaken. De Staten-Generaal beslissen in verenigde vergadering over het voortduren ervan.
6. Delen van noodwetgeving kunnen ook los van de hiervoor genoemde noodtoestanden - maar wel in buitengewone omstandigheden – worden geactiveerd en wel bij Kb op voordracht van de Minister-President, Minister van Algemene Zaken, gevolgd door een verlengingswet-procedure. Deze separate toepassing kan alleen plaatsvinden in situaties van beperkte omvang, waarin het afkondigen van de noodtoestand een te vergaande maatregel zou zijn. Noodwettelijke bevoegdheden die een afwijking van grondrechten inhouden, kunnen uitsluitend worden gebruikt als de algemene noodtoestand is uitgeroepen.

¹⁴ Voor een overzicht zie de bevoegdheidenschema's bij de Bestuurlijke Netwerkkarten *Crisisbeheersing*, Arnhem: Instituut Fysieke Veiligheid, 2015.

VII Situaties in het buitenland

1. De nationale crisisorganisatie kan ook worden ingezet bij (dreigende) situaties in het buitenland met (mogelijke) gevolgen voor Nederland. Leidend daarbij zijn door Nederland geratificeerde verdragen en afgesloten bi- en multilaterale overeenkomsten en afspraken. Het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft een bijzondere rol in deze situaties. Andere ministeries kunnen ook betrokken zijn omdat zij een specifieke (eerste) verantwoordelijkheid hebben, of vanwege hun inhoudelijke kennis, expertise of middelen (bijstand). Daarbij valt te denken aan een overstroming (IenM), een infectieziekte (VWS), een nucleair ongeval (IenM), cyber security incidenten (Nationaal Cyber Security Centrum) of uitval van grensoverschrijdende vitale infrastructuur.
2. Het ministerie van Buitenlandse Zaken is in het buitenland ter plaatse verantwoordelijk voor de consulaire dienstverlening, de diplomatieke inspanningen en eventuele repatriëring. Bij situaties in het buitenland waarop MCCb en/of ICCb regie voeren, participeert het ministerie van BZ in de MCCb en/of ICCb. In een situatie waarbij sprake is van een door BZ gecoördineerde repatriëring naar Nederland, betreft BZ het NCC en de andere ministeries bij de coördinatie van de opvang in Nederland met het oog op de te bieden hulp aan teruggekeerde getroffen en mogelijke reacties hier te lande. In dergelijke gevallen is BZ verantwoordelijk voor de repatriëring tot het moment dat men voet op Nederlandse bodem zet; de hulp in Nederland vindt plaats onder coördinatie van het ministerie van VenJ. De uitvoering is neergelegd bij het LOCC, in nauwe samenwerking met betrokken operationele en bestuurlijke partners.
3. De nationale crisisorganisatie kan ook worden geactiveerd bij situaties in een conflictgebied met gevolgen voor Nederland. De ministeries van Defensie, BZ en Veiligheid en Justitie brengen dan hun expertise in op het gebied van militaire en civiele missies. Daarnaast is Defensie in staat om zo nodig grootschalig en hoog in het geweldsspectrum op te treden. Ook kunnen BZ en Defensie hun internationale contacten inzetten om desgewenst samen met andere landen op te treden.
4. De Minister van Buitenlandse Zaken (BZ) is beleidsverantwoordelijk voor internationale humanitaire bijstand wereldwijd. De beleidsverantwoordelijkheid voor civiele bescherming binnen de Europese Unie ligt bij de Minister van Veiligheid en Justitie.
5. Het desbetreffende ministerie is verantwoordelijk voor de afhandeling van verzoeken om hulp en/of informatie uit het buitenland. Voor dergelijke verzoeken van of via het Emergency Response Coordination Centre (ERCC) van de Europese Commissie en het Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre (EADRCC) van de NAVO fungeert het NCC als *single point of contact*. Het NCC zorgt voor directe doorgeleiding naar het ministerie van BZ, het DCC van het desbetreffende vakdepartement en het LOCC.

VIII Nafase

1. Al tijdens de respons op een situatie, waarbij de nationale crisisstructuur wordt geactiveerd, begint de voorbereiding op de nafase, de fase van herstel en nazorg. Door - op lokaal en/of regionaal niveau - zo vroeg mogelijk getroffen en direct betrokkenen te identificeren én een inschatting te maken van schade en andere gevolgen, kunnen de taken in de nafase worden bepaald. De overgang van de acute fase naar de na(zorg) fase zal geleidelijk verlopen.
2. Onder de nafase worden in het kader van dit Handboek verstaan alle activiteiten die na afschaling van de nationale crisisorganisatie plaatsvinden om maatschappelijke ontwrichting te voorkomen of op te heffen en zo snel mogelijk terug te keren naar het dagelijks leven. De Minister van Veiligheid en Justitie is verantwoordelijk voor de algemene coördinatie en organisatie van de nafase. De desbetreffende ministeries zijn verantwoordelijk voor de specifieke thema's. De voortgang van de nafaseprocessen worden binnen de reguliere structuren door de verantwoordelijke bewindspersonen bewaakt en zo nodig besproken in de ministerraad. De nafase kan betrekking hebben op een veelheid aan onderwerpen. In bijlage B is een rijksbrede themalist opgenomen. De lijst is niet uitputtend maar bedoeld als handvat bij het plannen van de gezamenlijke aanpak in de nafase.
3. Het Interdepartementaal Afstemmingsoverleg kan besluiten dat de coördinatie en aanpak van een of meer nafase-thema's in interdepartementaal, multidisciplinair (team)verband worden opgepakt en uitgevoerd, waar nodig in samenwerking met andere publieke en private partners. In dat verband wordt een (globaal) plan van aanpak voor de nafase opgesteld, dat door de Interdepartementale Commissie Crisisbeheersing zo nodig wordt voorgelegd aan de Ministeriële Commissie Crisisbeheersing. De Minister van Financiën wordt bij het opstellen van een dergelijk plan betrokken. Zo nodig vindt besluitvorming over dit plan plaats in de ministerraad.

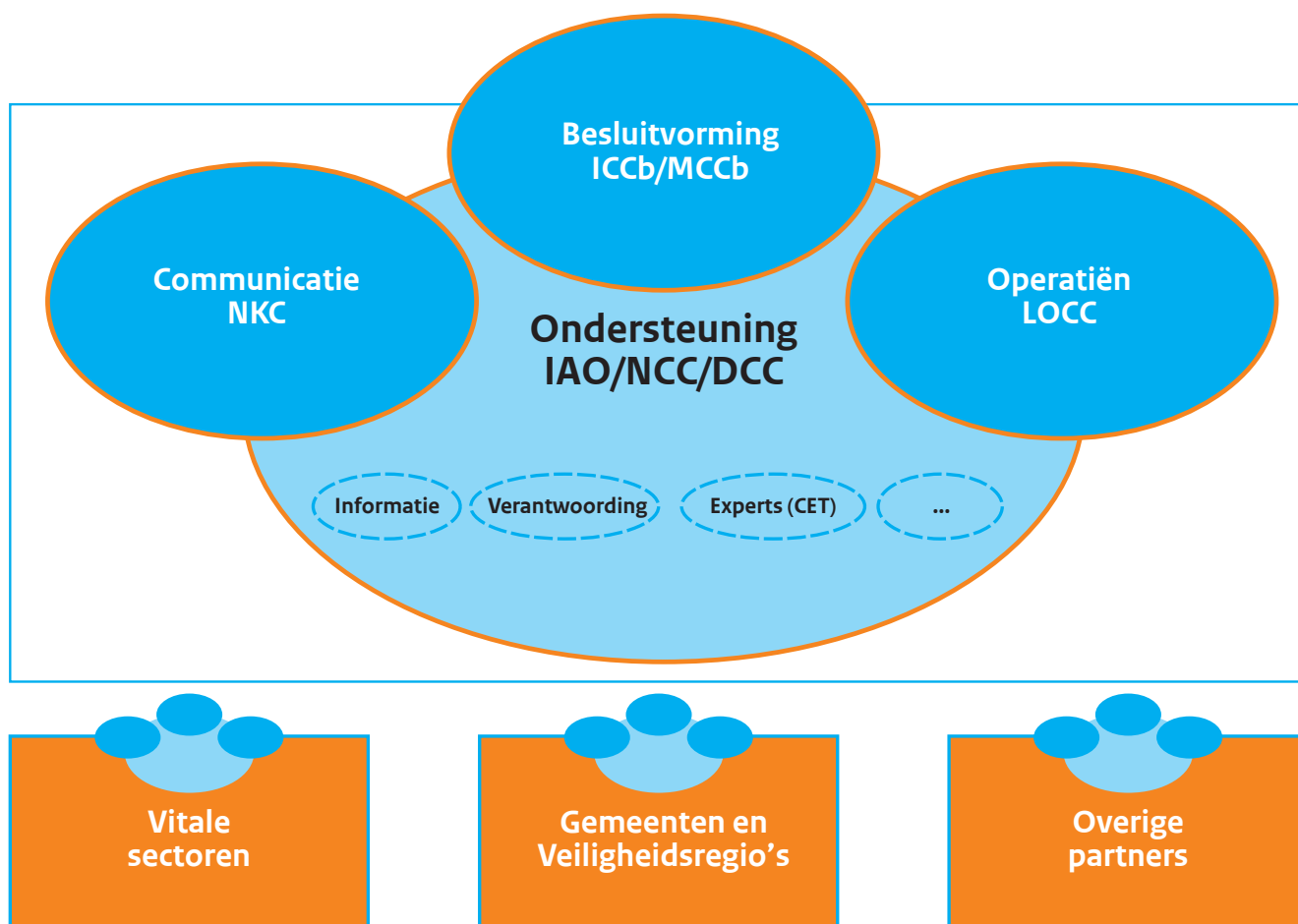
IX Oefenen en evalueren

1. De inrichting van de crisisorganisatie van de departementen, de kwaliteit van die organisatie en de tijdige aanpassing van de departementale structuren en afspraken, bijvoorbeeld in departementale handboeken crisisbeheersing, is een verantwoordelijkheid van de betreffende minister. Mede met het oog daarop bevordert iedere minister in het bijzonder het houden van opleidingen, trainingen en oefeningen ten behoeve van de eigen departementale crisisbesluitvormingsstructuur en procedures.
2. Bij het ministerie van Veiligheid en Justitie is er een Nationale Academie voor Crisisbeheersing die met een opleidings-, trainings- en oefenprogramma bijdraagt aan de kwaliteit van de crisisorganisatie. Te denken valt aan opleidingen, trainingen en oefeningen van de nationale crisisorganisatie, de samenwerking met publieke en private partners en aan oefeningen in internationaal verband. De inspanningen zijn gericht op het op peil houden van de voorbereiding en op het vinden van verbeterpunten in de structuur en organisatie van de crisisbeheersing.
3. Ieder optreden van de nationale crisisorganisatie wordt geëvalueerd met als doel om te leren van dat optreden. De Minister van Veiligheid en Justitie neemt hiertoe het initiatief door tussenkomst van de Nationale Academie voor Crisisbeheersing (NAC).

Bijlagen

Bijlage A

Grafische weergave hoofdprocessen

Bijlage B

Themalijst Nafase

Onderstaande themalijst¹⁵ is opgesteld in overleg met de verschillende ministeries. De lijst is niet uitputtend en slechts bedoeld als handvat bij het plannen van de gezamenlijke aanpak in de nafase. Naar voorkeur kunnen aanvullende thema's en betrokkenen worden toegevoegd.

Thema	Toelichting	Eerst verantwoordelijk/ betrokken ministerie(s)
1. Coördinatie en organisatie nafase	Opzet interdepartementaal projectteam, verantwoordelijk voor de planning, prioritering, allocatie van middelen en coördinatie van activiteiten in de nafase.	Veiligheid en Justitie (algemene coördinatie van de nafase) en ministeries (specifieke thema's)
2. Verantwoording afleggen/politieke verantwoording	Betrokken bestuurders/politici, media, volksvertegenwoordiging.	Vakdepartementen, Veiligheid en Justitie, Algemene Zaken
3. Continuïteit en herstel vitale infrastructuur ¹⁶	Zorgen dat de vitale infrastructuur overeind blijft of zo spoedig mogelijk normaal gaat werken om herstel en nazorg mogelijk te maken.	Economische Zaken, IenM, Financiën, VenJ, BZK
4. Registreren en volgen getroffen/evacués/slachtoffers	Ten behoeve van het lokaliseren van evacués en getroffen onder meer i.v.m. hulpverlening, slachtofferregistratie en -verificatie, verenigen families, repatriëring en uitkeren schadevergoeding. Actuele Gemeentelijke Basisadministratie is van belang i.v.m. daaraan gekoppelde diensten en systemen.	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (gemeenten), Veiligheid en Justitie (veiligheidsregio's), Buitenlandse Zaken (bij een situatie in het buitenland)
5. (Her)huisvesting, herstel en wederopbouw	Onderbrengen getroffen. Organiseren tijdelijke of semipermanente opvang getroffen. Schoonmaken en herstel gebied, bebouwing en andere voorzieningen (fysieke leefbaarheid).	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (regio's en gemeenten)
6. Voedselvoorziening	Voedselvoorziening evacués en rest bevolking.	Economische Zaken
7. Gezondheidszorg	Gezondheidsonderzoek en -monitoring.	Volksgezondheid, Welzijn en Sport (o.a. RIVM)
8. Psychosociale zorg/hulp	Behandelen psychosociale problemen op korte en lange termijn (zowel hulpverleners als burger).	Volksgezondheid, Welzijn en Sport (o.a. RIVM), VenJ (hulpverleners)
9. Stimuleren sociale cohesie samenleving	Sociale cohesie, monitoren sociale onrust, solidariteit, onderlinge hulp, stabiliteit.	Algemene Zaken, Sociale Zaken en Werkgelegenheid, (NGO's, maatschappelijk middenveld)

¹⁵ Mede gebaseerd op: *Richting geven aan de laatste schakel: de nafase. Rijksbrede versterking van herstel en nazorg bij rampen en crises*, Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie, 2012.

¹⁶ Conform de herijkte lijst vitale infrastructuur gaat het om de volgende sectoren: energie, ICT/telecom, drinkwater, water, transport, chemie, nucleair, financieel, OOV en openbaar bestuur. Zie: Voortgangsbrief Nationale Veiligheid 12 mei 2015, TK 2014-2015, 30 821, nr. 23.

Thema	Toelichting	Eerst verantwoordelijk/ betrokken ministerie(s)
10. Noodmaatregelen sociale zekerheid	Hoe om te gaan met uitkeringen, tegemoetkomingen bijzondere ziektekosten, etc.	Sociale Zaken en Werkgelegenheid
11. Monitoren/aanpak natuur-, milieu- en landschapsschade	Monitoren van lekkage gevaarlijke stoffen in milieu. Monitoren gevaren volksgezondheid n.a.v. milieuschade door ramp etc.	Infrastructuur en Milieu, Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
12. Afvalverwerking /afvoer rioolwater	Groot aantal getroffen personen betekent meer afval. Afvalverwerking en rioolzuivering kunnen uitvallen. Milieu en gezondheidszorg probleem.	Infrastructuur en Milieu
13. Continuïteit openbaar bestuur, rechtspraak, politie etc.	Garanderen functioneren overheidsdiensten en continuïteit democratische rechtsorde in getroffen gebied.	Veiligheid en Justitie, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
14. Continuïteit transport (o.a. vitale infrastructuur)	Van belang voor openhouden communicatie met buitenwereld. Transport van goederen (noodhulp en hervatten economische activiteiten). Openbaar vervoer. Personenvervoer.	Infrastructuur en Milieu
15. Continuïteit economisch leven/ marktwerking	Economische schade beperken door snel hervatten economische activiteiten. Bedrijfscontinuïteit. Uitwijkmogelijkheden middels ICT. Noodkrediet. Belastingmaatregelen. Opzet bijstandsloket (één loket voor multidisciplinair backoffice).	Economische Zaken (Kamer van Koophandel), Financiën, Sociale Zaken en Werkgelegenheid
16. Veiligstellen cultureel erfgoed	Evacuatie, restauratie en tijdelijke opslag cultureel erfgoed.	Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
17. Damage assessment	Inschatting maken van omvang schade en schadebedrag.	Veiligheid en Justitie, Economische Zaken (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland)
18. Reconstructie van het getroffen gebied	Structureren aanpak van reconstructie na een ramp bijv. door middel van blauwdrukken van publiek-private samenwerking. Ruimtelijke ordening bij reconstructie (reconstructie of innovatie).	Publiek private samenwerking
19. Schadevergoedingen en financiële voorzieningen	Opzet schaderegelingen, coördineren schadeafhandeling, uitkeren financiële compensatie.	Veiligheid en Justitie, Financiën
20. Registratie tijdelijke/ semipermanente opvang geëvacueerd vee, diergezondheid en dierenwelzijn	Veilig stellen veestapel en onderbrengen geëvacueerd vee.	Economische Zaken
21. Continuïteit hulpdiensten	Herstel organisatie hulpdiensten (achtervang). Evacuatie familie hulpverleners. Verlofregelingen hulpverleners. Logistieke ondersteuning. Rotatie personeel. Psychosociale bijstand hulpverleners.	Veiligheid en Justitie, Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Sociale Zaken en Werkgelegenheid
22. Publieksinformatie	Middelen voor massacommunicatie (onder andere een Informatie & Verwijscentrum). Middelen voor publieksvoorlichting. Communicatieplannen om doelgroepen te bereiken.	Veiligheid en Justitie (NCC, NKC), Volksgezondheid, Welzijn en Sport
23. Uitvaart, rouwverwerking en herdenkingen	Organisatie nationale herdenking bij grootschalige (inter)nationale incidenten en ondersteuning lokale gemeenschappen.	Veiligheid en Justitie in samenwerking met Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en VWS en Buitenlandse Zaken bij een ramp in het buitenland
24. (Strafrechtelijk) onderzoek en aansprakelijkheid	Openbaar ministerie, politie en bedrijven waar de situatie zich heeft voorgedaan.	Veiligheid en Justitie (Openbaar Ministerie), vakdepartementen
25. (Rijks)toezicht	Rol inspectie, regio (o.a. vergunningverlening).	Gezamenlijke inspecties
26. Evaluatieonderzoek	Onderzoeken gericht op de oorzaak en het handelen van de (hulpverlenings)diensten.	Rijksinspecties, Onderzoeksraad voor veiligheid

Bijlage C

Lijst met afkortingen

BZ	Ministerie van Buitenlandse Zaken
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
DCC	Departementaal Coördinatiecentrum
DG	Directeur-Generaal
EADRCC	Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre
ERCC	Emergency Response Coordination Centre
GRIP	Gecoördineerde Regionale Incidentbestrijdings Procedure
HNCC	Hoofd Nationaal Crisiscentrum
IAO	Interdepartementaal Afstemmingsoverleg
ICCb	Interdepartementale Commissie Crisisbeheersing
IenM	Ministerie van Infrastructuur en Milieu
KB	Koninklijk Besluit
LOCC	Landelijk Operationeel Coördinatiecentrum
MCCb	Ministeriële Commissie Crisisbeheersing
NAC	Nationale Academie voor Crisisbeheersing
NAVO	Noord-Atlantische Verdrags Organisatie
NCC	Nationaal Crisiscentrum
NCTV	Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid
NKC	Nationaal Kernteam Crisiscommunicatie
RBT	Regionaal Beleidsteam
SG	Secretaris-Generaal
Stb	Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden
Stcrt	Staatscourant. Officiële uitgave van het Koninkrijk der Nederlanden
VenJ	Ministerie van Veiligheid en Justitie
VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Wvr	Wet veiligheidsregio's

Uitgave

Nationaal Coördinator
Terrorismebestrijding
en Veiligheid (NCTV)
Postbus 20301, 2500 EH Den Haag
Turfmarkt 147, 2511 DP Den Haag
070 751 5050

Meer informatie

www.nctv.nl
info@nctv.minvenj.nl
[@nctv_nl](https://twitter.com/nctv_nl)

September 2016 | 94713